

NOVETATS I REFLEXIONS ENTORN A L'ART MEGALÍTIC

Tots els tractats sobre l'art prehistòric han vingut assenyalant, per l'Europa Occidental, l'evolució de les representacions figuratives a partir del Paleolític Superior i la desaparició d'aquestes amb la revolució Neolítica. Calia esperar el naixement de la metallúrgia per trobar altra vegada i amb un estil esquematitzat l'inici d'un nou cercle artístic figuratiu.

Durant aquest lapse de temps les representacions artístiques quedaven reduïdes a un art pobre solament representat per manifestacions geomètriques de caràcter simbolista.

Les escultures danubianes de Lepenski Vir, classificades com a pertanyents a una etapa neolítica, foren durant molts d'anys una excepció. Posteriorment, J. Arnal no dubtava en classificar també com a neolítiques les representacions més antigues de les estàtues menhir de la Roerue, Llenguadoc i de la Provença; a la vegada, a Bretanya s'estudien les representacions antropomorfes que evocaven el culte a la «deessa mare» o «deessa del collaret». La troballa feta per J. Clottes d'una estàtua femenina a Capdenac-le-Haut (Lot, França), que va atribuir al període Chassey i la gran semblança d'aquesta amb les escultures de Lepenski Vir, obria un nou interrogant entorn a l'art Neolític a l'Europa Occidental.

La gran novetat es realitza l'any 1983 per l'arqueòleg C. T. Le Rouix amb motiu de les excavacions realitzades a la façana del gran túmul de Gavrinis (Morbhian): la troballa d'un gran bloc de forma trapezoïdal que amida $3,4 \times 3,2 \times 3,6$ m, trencat pels dos costats i que presentava una decoració força espectacular feta amb relleu. Aquesta consistia amb la representació d'una gran destral emmanegada de més de 3 metres de longitud, la figura d'un bòvid amb una gran cornamenta doblegada en forma de lira en els seus extrems, una altra representació de cornamenta d'un altre possible bòvid just a la zona de fractura i un petit signe «corniforme» emplaçat al mig dels dos bòvids (fig. 1).

Si la destral emmanegada era un signe ben conegut en altres megalits bretons, com a representació simbòlica, les figures d'animals resultaven totalment desconegudes. Si més no, com a pedra reutilitzada formant part del parament del túmul, no es podia assegurar la seva cronologia degut a l'estructura arquitectònica del monument que sembla relativament modern dins al seqüència tipològica del megalitisme bretó (III mil·lenni).

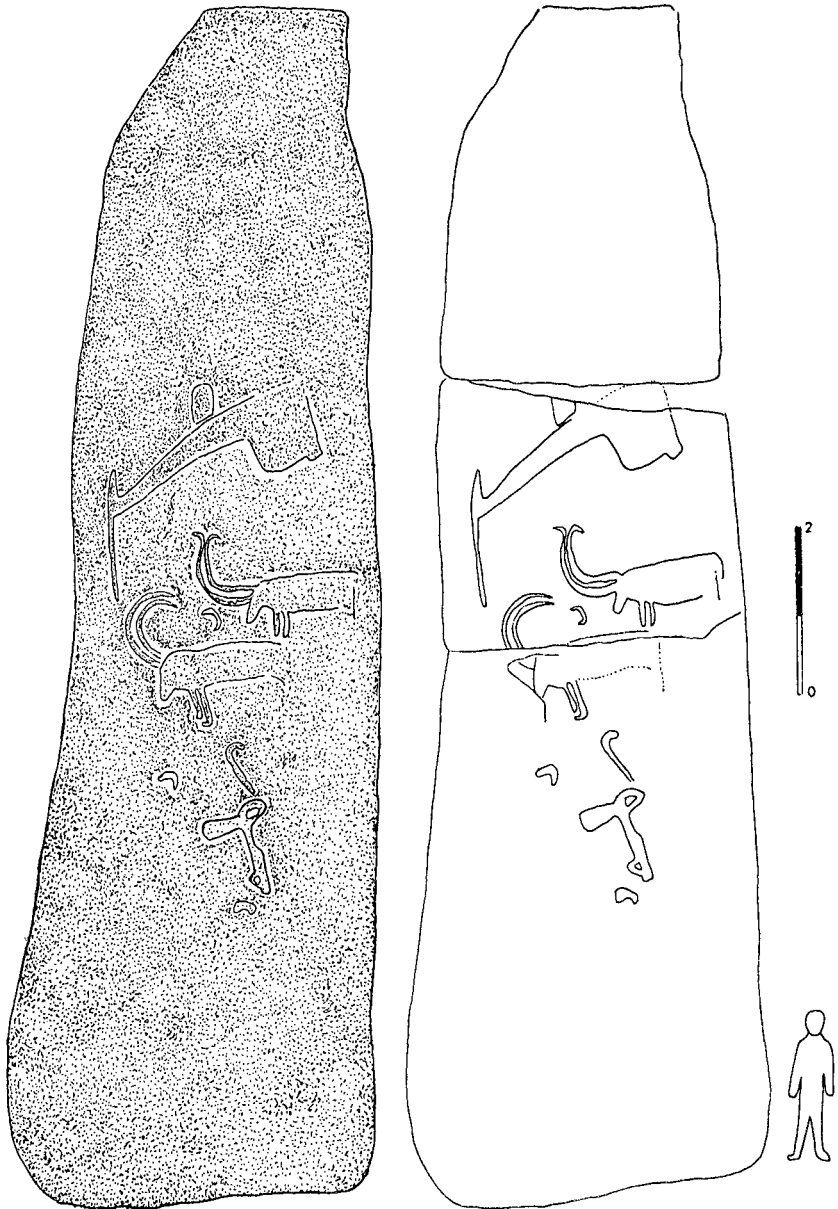

Fig. 1. — Menhir «dels bòvids» (Locmariaquer-Gravinis) (segons C. T. Le Roux).

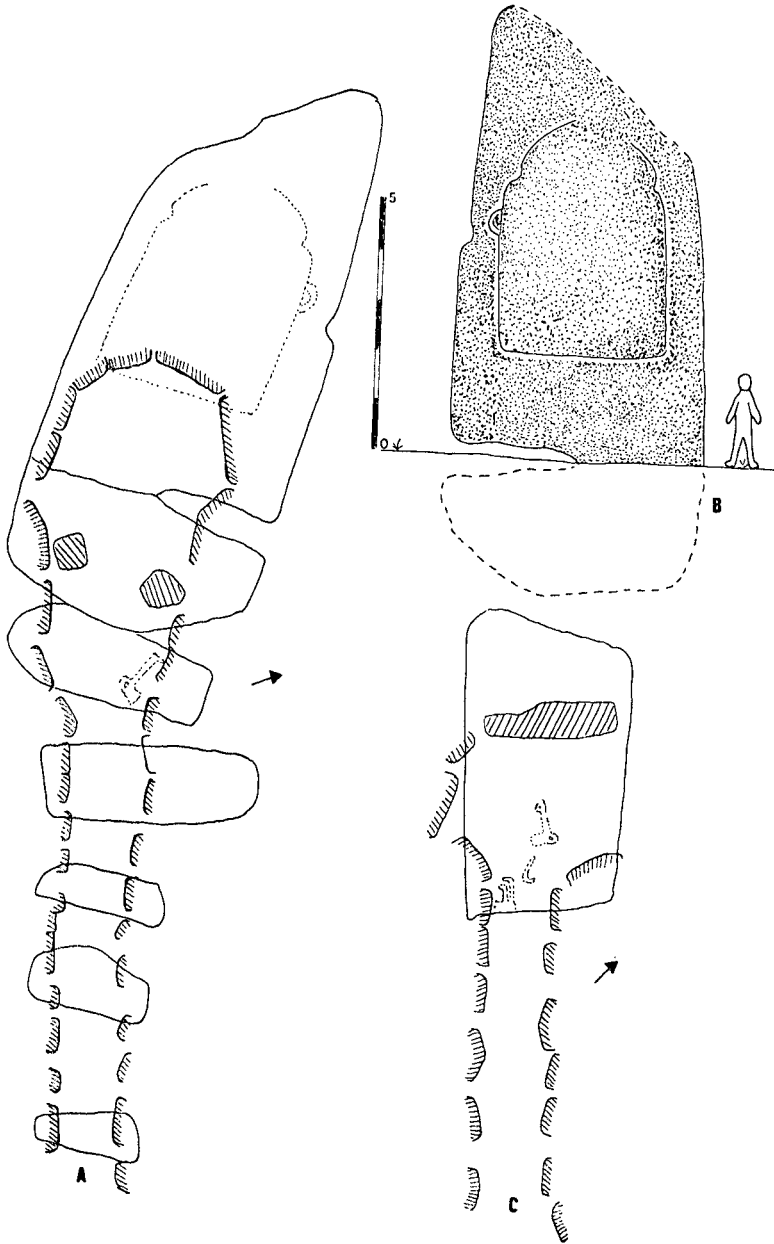

Fig. 2. — A, Sepulcre de corredor de Mane Rutual (Locmariaquer). B, Reconstrucció indicativa del menhir-cobertura de Mane Rutual. C, Sepulcre de corredor de La Table des Marchands (Locmariaquer) (segons J. L'Helgouach).

La segona part d'aquesta descoberta fou feta examinant un cert nombre de blocs trencats d'altres sepultures de la regió, arribant finalment a veure que el bloc aparegut a Gavrinis lligava perfectament amb la llosa de coberta de «La table des Marchands» a Locmariaquer, bloc conegut d'antic que amida $6,4 \times 4 \times 4$ m i, decorat amb una destal emmanegada, un bàcul amb restes d'altres dos més i la part anterior d'una figura trencada de difícil interpretació que se l'anomenava el «Quadrúpede» (fig. 2 c). Unint els dos blocs es completava perfectament les restes de la figura de la Table des Marchands amb la cornamenta inferior apareguda a Gavrinis donant la figuració d'un nou bòvid. Però de nou anem a una altra troballa, aquesta prové de la llosa de coberta del túmul de Er-Vingle a Locmariaquer, que malgrat tot i no presentar elements decoratius, per la qualitat de pedra i per les seves dimensions ($4 \times 4 \times 3,2$ m), lliga amb la part superior del bloc procedent de Gavrinis. Cronològicament la Table des Marchands, dolmen de corredor i cambra sotscircular, respon a un moment antic que pot situar-se entre finals del v mil·lenni i principis del iv. Per altra banda el túmul de Er-Vingle pertany al complex dels grans túmuls de Carnac de cronologia semblant. En definitiva, els tres blocs procedents dels tres sepulcres megalítics esdevenen un gran menhir de més de 14 m i un pes de més de 100 tones, que estaria situat possiblement a Locmariaquer. Això comporta la relació amb el «Gran Menhir de Men-er-Hroeg» (la pedra de la fada), trencat amb quatre o, millor dit, amb cinc troços que amida 20,3 m de longitud i té un pes d'unes 350 tones i que a la vegada presenta una decoració d'una gran destal emmanegada i que fins ara venia atribuint-se la seva destrucció a un procés sísmic quan en realitat fou destruït expressament pels constructors dels sepulcres de corredor i dels túmuls.

Aquesta hipòtesi es veu reafirmada de nou en el cas del sepulcre de corredor de Mane-Rutual a Locmariaquer, on la llosa de coberta que amida $11,9 \times 4,20$ m porta esculpida la representació d'un «ídol escut» de $4,4 \times 3,3$ m, però que no es visible des de l'interior de la sepultura ja que la major part d'aquesta gran llosa sobrepassa les dimensions de la cambra endinsant-se cap a l'interior del túmul (fig. 2 a). La gran semblança arquitectònica de Mane Rutual amb el sepulcre H de Barnenez a Plovezo'ch (Finisterre), situat en el centre del túmul primari d'aquest complex megalític, ens ofereix una cronologia absoluta entre el 4600 al 4300 a. de J. C.

Totes aquestes noves descobertes entorn a l'art megalític ofereixen una interessant problemàtica ja no sols d'evolució d'estils artístics amb la combinació d'elements simbòlics i figuratius sinó que a la vegada plantegen un problema arqueològic proposat ja pel professor l'Helgouach d'un estadi megalític anterior, representat pel culte entorn als grans menhirs i la destrucció d'aquests en la fase més antiga dels constructors dels sepulcres megalítics al v mil·lenni abans de la nostra era. — M. CURA - R. VI-LARDELL.

BIBLIOGRAFIA

Esculturas neolítiques danubianes:

- DRAGOSLAV SREJOVIC, *Europe's firths monumental esculpture: New discoveries at Lepenski Vir*, Tames and Hudson, 1972, Londres.
- J. CIOTTES et CARRIÈRE, M. (1974), *La statue féminine de Capdenac-le-Haut (Lot)*, en *Congrès Préhistorique de France*, XX sesión, Martigues.

Estàtues menhirs del sud de França:

- J. ARNAL, *Les statues-menhirs et dieux*, Ed. Hespérides, Toulouse, 1976.
- A. D'ANNA, *Les statues-menhirs et steles anthropomorfes du Midi Méditerranéen*, C.N.R.S., París, 1977.
- M. CURA MORERA, *Consideraciones sobre les esteles antropomorfes del Llenguadoc*, en *Pyrenae*, 15-16 (1979-80).
- M. CURA MORERA, *Les esteles menhirs del Llenguadoc*, en *Colloqui Internacional d'Arqueologia de Pugcerdà*, 1984.

Art megalitic bretó:

- J. L'HELGOUACH, *Les groupes humaines du Ve au III millénaires*, en *Prehistoire de la Bretagne*, Rennes, 1979.
- P. R. GIOT, *La vie au neolithique*, en *Prehistoire de la Bretagne*, Rennes, 1979.
- J. L'HEUGOUACH, *Les idoles qu'on abat ... Archeologie Armoricaine*, en *Société Polimathique du Morbihan*, t. 110, Vannes, 1983.
- C. T. LE ROUX, *Les suprisses de Gavrinis*, en *Journée Préhistorique et Proto-historique de Bretagne*, Rennes, 25 febrero de 1984.